

**R. P. Christophori De Ortega È Societate Iesu, Quondam
Scolasticæ Theologiæ publici Professoris, ac ejusdem
Facultatis Præfecti ... Theologia Controversiarum
Dogmaticarum, & Scholasticarum, de Divina ...**

**Ortega, Cristóbal de
Lugduni, M.DC.LXXX.**

VI. An ex operatione Dei vbique eius vbiquitas probetur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94274](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94274)

QVÆSTIO VI.

An ex operatione Dei ubique eius ubi-
quitas probetur.

ON paruo tedio hanc rationem examinosquam
non recta methodus, sed aduersantium Scho-
larum contentio induxit. Si enim super con-
clusionum Theologicarum rationibus quæstiones inti-
tai par sit, vel vni veritati Theologicæ vestigande im-
par sæculum, & Studium nostrum erit. Mori autem Scho-
lasticorum morem gerimus, vel inuiti.

CERTAMEN I.

Doctorum, non sine animaduersione ali-
qua in Recentiores Thomistas, placi-
tis relatis, Scoto consentio.

1. Ubiquitatis huius diuinæ celebris multis sæclis
probato fuit S. Thom. 1. part. quæst. 8. articul. 1.
& S. Bonauent. in 1. d. 97. atque ante ipsos Alberti Magni
ibi Postea vero Agidij, Durandi, Ricardi, Argentinar,
& Capreoli ibidem, Henrici artic. 30. Summa, quæst. 5.
Amfiodori. 1. Summ. cap. 15. quæstione 1. ad 1. Ferrari. 3.
cont. Gent. cap. 68. & Thomistarum Dominicanorum,
atque ex Thomistis nostris Valentia, Lessij, & Soarj
supra, atque huius latissime tit. 2. met. d. 30. sect. 7. Ni-
mirum à posteriori ex Dei operatione ubique, multis
tamen alius, non adeo firma visa est: eam autem ratio-
nem veritutum etiam Philosophorum esse patet ex
Aristotele de Mundo ad Alexan. ubi habet: *Verus fama
est, & quidem hereditaria mortalium omnium, vniuer-
sa à Deo, & per Deum nobis esse constituta, &c. quapro-
pter (addit) Veteres nonnulli adducti sunt, vt dicerent,
hac omnia Deorum esse plena, viderique tradita à Pau-
lo Actor. 17. Quamuis non longe sit ab vnoquoque no-
strum: in ipso enim vivimus, mouemur, & sumus. Et
Palmitta Palm. 138. verbis illis: Si ascendero in caelum,
tu illic es. Si descendero in infernum ades. Etenim illuc
manus tua deducet me, & tenebis me dextera tua. Vide-
tur præterea hæc ratio Anselmi cap. 20. Monolog. ubi
Deitatem in loco determinato concludendam non esse
his ostendit: quando (id est siquidem) est in vno loco, nul-
lum bonum, & nulla essentia est interim in alijs locis:
quia sine eo prorsus aliquid non existit: sine qua, nimi-
rum, factum est nihil. Ac proinde ex defectu præsentia
Dei in alijs locis negationem effectiōis rerum à Deo in
illis probat: quia Dei in illis præsentia ad operandum re-
quitur, & cap. 21. clarius: quia aliquid sine ea (Deitate)
neque vquam, neque vquam est, necesse est illam esse
ubique, & semper.*

2. Ratio autem hæc nititur principio Aristotelis 7.
Philic. à text. 10. ad 13. quod nimirum causa coniuncta
necessario esse debeat cum passo, in quod operatur, ac
proinde cum suo effectu: cumque Deus omnibus rebus,
& locis causa necessariò sit, nequibit non coniuncta re-
bus omnibus, & ubique semper esse. Sed quia princi-
pium illud patitur difficultates non leues, Caiet. & Ferrar.
limitant illud ad causam operantem inmediate vir-
tutis, (id est virtute non aliunde accepta, sed propria)
& inmediate etiam suppositi: id est sine alia causa
sibi supposita, & interiecta inter operans, & id in quod
operatur. Sed ea adhuc limitatione adhibita, & eisdem
difficultatibus illud principium patet. Nam immediatio
virtutis, & suppositi excludit interiectum alterius cau-
sæ ordine causalitatis solum, cum quo recte stare po-
test spaci inter agens & passum, ac effectum inter-
Christoph. de Ortega, de Deo vno. Tomus I.

iectio. Si dicant, hoc etiam excludi operatione imme-
diatione suppositi, atque ita Deum operari: assument
planè, quod probandum ipsis erat, quod autem addit
Caietan. quod scilicet præsentia hæc Dei in rebus, &
vbique per veram contactus præsentiam nihil aliud sit,
quam Dei operatio, licet in ea fundetur relatio alia ra-
tionis quidem, & ficticia præsentia localis Dei in illis,
quæ rationis etiam sit (qua in re Caietano consentit
Agidius 11. part. citata d. artic. 2. quæstione 1. Deum
scilicet rebus præsentem esse solum quantitate virtutis,
seu operationis) quos Recentiores Thomistæ sectan-
tur, satis quidem consonè ad ea, quæ de Angelis, ac
spiritualibus rebus, (in quibus primas Deus tenet) doc-
cent: nimirum solum, per operationem rebus præsen-
tari. Verum in hoc diuinæ præsentia modum, & immen-
sitatem Dei cum eius omnipotentia malè confundunt, &
præsentiam propriam localem Dei in rebus, de qua hic
disputatur, distinctaque à præsentia Dei in illis per po-
tentiam, & operationem ab Scriptura, Patribus, &
Theologis admittitur, cum operatione, seu præsentia
Dei in rebus per illam confundunt, & negant. Ac ran-
dem rationem, quam defendere suscipiunt ridiculam red-
dunt, idem per idem probantes. Dei nimirum in omnibus
rebus præsentiam per Dei in illis operationem, quæ vt
ipsi aiunt, verè Dei præsentia in ipsis sola est.

3. Sed his missis, atque supposita præsentia localis
per essentiam in rebus omnibus, & vbique diuersa à præ-
sentia eiusdem in illis per potentiam, & operationem
(quam ratio præfata supponit) hac minime probari cen-
sent Scotus in 1. d. 37. quæst. vnica ubi Okam. Bassol. &
Gabr. art. 3. dub. 1. Vasquez 1. part. d. 28. cap. 3. & 4. qui-
bus & nos subscribimus. Et sanè eam rationem, quæ ex
operatione Dei vbique eius præsentia concluditur in-
efficacem esse, vel id solum efficaciter suadet: quod
cum à vestustioribus Philosophis pro Dei vbiquitate ef-
formatam Aristoteles viderit, atque reulerit libro illo
de Mundo ad Alexandrum, vt ex ipso recitabamus nu-
mero 2. Ea tamen neglecta in oppositam sententiam
ierit: docens diuinæ virtutis, & actiuitatis excellentiam
magis decere, vt supremo loco residens omnia in in-
ferioribus peragat; Deum proinde in celo deonit esse,
ac nusquam alibi: atque exemplo Regis Persarum, qui
Ecbaranis amplissima sui regni (quod totum admini-
strabat) Vrbe habitabat, & suam sententiam satis firma-
ri, atque argumento huic ex suo illo principio 7. physi-
cor. statuto satisfieri putauit. Cum vir ingenij laude nulli
vquam secundus ad manifestant demonstrationis huius
(ita aduersarij suum hunc discursum compellant) lucem,
cecurisse putandus non sit. Potiori igitur iure creden-
dum est Aristotelem, qui illud in Physicis principium
percalluit, & posuit, atque ex illo, quæ legitime infer-
rentur, non ignorabat, illud de corporeis solum creatis
agentibus (de quibus ibi solummodo agebat) intellexisse,
non de spiritualibus (vti Deus est:) omnibus ac proinde
ad Dei præsentiam, localemque cum suis effectibus
coniunctionem ostendendam præstare minime posse. Ac-
cedunt pro hac eius principij interpretatione ea omnia,
quibus controuers. 6. de causis d. 3. quæstione 3. spiritua-
lia agentia (saltem quorum voluntas potentia actiua ex-
tra ipsa sit) propinquitate adhuc ad passum, vt in illud
operentur non egere ostendebamus, sed iam rationi-
bus subtilissimi Scoti, ac profundissimi Doctoris no-
stri Vasquez non ita vniuersum de omni agente prin-
cipium illud intelligendum esse, vt Deum etiam com-
prehendat, atque intimam essentia suæ cum effecti-
bus suis penetrationem localem euincat, probandum no-
bis erit.

4. Prius autem duplex modus præfaram rationem
tuendi apud Thomistas, præsertim Recentiores, aduer-
tendus est, vt Scoticæ Scholæ à Thomistica diffidium
melius percipiatur, atque Scotus à imposturis Scholæ
oppositæ vindicetur, atque ab iniustis Dionysij Carthu-
siani criminationibus, & reprehensionibus cit. d. 37. quæ-
stione 1. quasi asseruerit posse Deum loco vno inclusum
esse, & in distans operare. Primum enim Scotus eius-
que tota Schola reputant merito impossibile: cum ratio-
ne immensitatis suæ Deum vbique præsentem secundum
substantiam fateantur: multoque vniuersalius, ac sincer-
K 2 rius

ORTEGA
L. A. PARI
D. V. I. A

rius, quàm Thomistæ Recentiores cum suo Caietano: cum hi aliam, quàm operationis præsentiam Dei in rebus veram non admittant, quæ per potentiam solum est, ut ostendimus num. 3. Solum ergo asserit Scotus ex hypothese impossibili aliunde, quod Deus determinato loco concluderetur, tunc indistans inde operaturum: ac proinde ex Dei operatione in rebus omnibus malè colligi ipsius in illis omnibus præsentiam penetratiuam localem, quia vnum per locum intrinsecum, ut aiunt, ex alio non inferitur. Thomistæ vero contra id bene inferri contendunt, sed non eodem modo omnes: Nam Recentiores cum Caietano putant id colligi à priori: quia, nimirum, operatio Dei in creaturis fundamentum est præsentiae Dei in illis, ac proinde ipsi idem est, quod quantitas corporibus, ut loco præsententur. Sed hi infelicissime omnium hanc rationem tuerentur. Nam probandum ipsis est, ut ratio probet, hoc quod assumunt, præsentiam nimirum Dei ad eius operationem consequi, atque hac fundari, quod sine vilo fundamento dicitur, neque potest ex ipsa Dei operatione probari, sed aliunde: quare Dei præsentiam in rebus ex eius in illis operatione minime probant, ut probandum assumunt: ut mittam ab eis eo admisso solam fictitiam, & puræ rationis Dei ubiuitatem probari, ut num. 3. notabam. Verumtamen Thomistæ, à posteriori Dei in rebus præsentiam ex eius in illis operatione demonstrari putant: quia localem coniunctionem agentis cuiusvis cum passo necessariò præcedere arbitrantur, ac proinde cum suo effectu, ubi primum existit, id quod, licet non adeò certum, longè tamen rationabilius est, atque principio illi Aristotelis continetur: idcirco priori Recentiorum Thomistarum via omisa, hoc sensu posteriori eius rationis imbecillitas ostenditur.

CERTAMEN II.

E Dei operatione ubique, eius ubiuitas non probatur.

1. **T**Oræ demonstrationis huius machina citato Aristotelis principio ininitur, de necessaria locali coniunctione agentis cum passo ex parte antecedentis requisita, ut in eo ponat effectum, atque adeò cum effectu in passum inducendo. Hoc autem principium de omni agente vniuersim loquendo, nec certum est, neque verosimile, neque ab Aristotele positum: imò, neque eo gratis admisso, intentum euincit: ergo non solum euidenter, aut saltem efficaciter, sed neque apparet, ac verosimiliter ex Dei operatione in rebus omnibus eiusdem in illis intima substantialis præsentia siue ubiuitas ostenditur: Non solum ex principij, sed etiam ex consequentiæ, atque illationis defectu. Principium autem illud generale pro omni vniuersim agente non esse probatur. Primò: quia non omne agens operatur, actiue est dependenter necessariò à passo: ergo neque dependenter appropinquare ad illud. Consequentia est euident, id enim solum propinquitas agentis ad passum ad operandum in illo necessaria esse potest, quia huius confortio eget agens, ut operetur: alioqui pro libero coniunctionem agentis cum re quavis impertinenter se ad eius operationem habente poterit quisque assignare. Antecedens probatur in Deo operante per creationem, & conseruationem creaturam, quæ omnino à subiecto independens est. Huic rationi dicere ex Soario poteras propinquitatem, & coniunctionem agentis non solum cum passo, ac proinde cum effectu, quem in illud inducit, sed & cum effectu requiri ad agendum, verum hoc, & aliunde quàm ex principio illo Aristotelico probandum erit, ut patet, & ne aliunde quidem probabile est, ut infra ostendemus.

2. Vterius contra eius principij vniuersalitem facit quod in iis etiam quæ dependenter à subiecto operatiua sunt, eorum cum ipso coniunctio localis necessaria ad operandum minime videatur, quare neque cum iis positis effectibus. Primò enim agentibus spiritua-

libus (saltem voluntatem pro actiua potentia habentibus) eiusmodi coniunctione locali cum passo opus ad agendum non est, ut citata controuerfi. 6. de conditionibus ad agendum docebamus. Secundò Aristotelis principium illud de solis agentibus naturalibus, passivæ corporeis procedit. Tertiò: nemo est, qui humanitati Christi vim actiuam physicam miraculorum indistans, quin in propinquum ob huiusmodi operandi impossibilitatem neget: imò de facto cum operandi modum in illa admittit Soarius præcipuus, & profusus huius rationis defensor tit. 1. 3. part. d. 31. sect. 7. & d. 30. metaph. sect. 7. numero 20. Nec satis est quod hoc loco respondet: instrumentali causæ actiue opus non esse coniunctione locali cum passo, & effectu, cum principale agens illis coniunctum est, ut in eo calu Deus miraculis, eorumque subiectis est coniunctus: qui ea in re instrumentis suis comparandus non est, quæ imperfectæ, ac non connaturaliter, atque à passo, & effectibus suis operantur distanter; secus autem Deus, qui connaturali, & perfectissimo modo debet suos effectus edere.

3. Contra vero Primò: quia iam propositio illa de coniunctione locali necessaria agentis cum passo, non adeò generaliter, nec de omni agente, adhuc operante dependenter à subiecto, ex hac solutione intelligenda erit: quod hoc argumento contendimus: Siquidem de causa instrumentali intelligi per te nequit, cum possit per te causa instrumentalis in distans, quin in propinquum operari. Contra Secundò: quia experientia, quibus illud principium ininitur coniunctionem necessariam, seu propinquitatem localem agentis cum passo, dependenter à quo operatur effectum, ac proinde, & cum effectu ipso in causis instrumentalibus potius, quàm in principalibus suadent. Nam principales quandoque, atque in effectibus substantialibus, longissime ab eis, & à subiectis distans, quæ autem illis propè adiunt instrumentales causæ solummodo sunt: ut patet in generatione animalium, atque metallorum à sole. Indèque eueritur altera solutio huius pars: quod scilicet agentis principalis coniunctio cum passo, & effectu satis sit ad operandum cum in illo, etiam causa instrumentalis longè distet. Secundò hoc ipsum impugnatur: quia instrumenta physica ad id data agentibus principalibus, iuxta probatam Philosophiam sunt, ut quod per se ipsos efficere in distans nequeunt: quia passo per se approximari non possunt, ac proinde neque immediatione locali suppositi, ut aiunt, virtutibus, & qualitatibus admittitis & ipsis appropinquant, & exequantur effectus. Ex quo patet instrumentorum propinquitatem, non autem causæ principalis ad operandum requiri: ac proinde, licet Deus, qui miraculorum agens principale est, ratione immanitatis eis coniunctus, intimèque sit, non tamen quia agens principale est, id requirit. Cum enim actio circa passum, & in effectum æquè ab instrumentali causa, atque immediatius localiter sæpe, imò semper, procedat, nil apparet unde discedere aduersarij poterint, principalis causæ, non autem instrumentalis coniunctionem, seu propinquitatem cum passo, & effectu esse debere: de quo iterum redibit sermo cert. 3.

4. Postremum illud solutionis, quod huic instantie satisfaciende videtur appositum (quod nempe operatio in distans, quin in propinquum nec connaturalis, nec perfectus modus operandi sit, ac proinde, ut instrumenta non dedecet, agens vero principalissimum non decere) maiori pietate in suam sententiam, quàm in Deum, nullæque ratione dictum fortasse videatur. Primò enim gratis ratione dictum fortasse videatur. Secundò nobiliorum agentium principalium est & maiori sui distantia à passo, in ipsum, & connaturaliter quidem, operari, ut exemplis adductis de sole, & animalibus generantibus perspicuum est. Secundò cum eo perfectius agens sit, quo paucioribus extra se administris opus habeat (ut inductione constat) perfectius agens Deus ostenditur, quo paucioribus extra se eget, ut operetur; ac proinde si propinquitate ad passum non indigeat. Confirmatur, quia id in primis ad agens, quod tale per suam voluntatem est, videtur spectare. Tertiò: cum id omne, quod implicationem non inuoluit sub obiectum diuinæ omnipotentie cadere debeat, atque

atque per Soarium operatio in distans, quin in propinquum contradictionem non involuat, cum absolute possibilibus in causa instrumentalium admittitur, sine omnipotentia iactura, quæ tota Dei, quæ principalis agentis dignitas, & perfectio est, negari Deo non poterit. Quartò rogo cuiusnam modi operandi ea distinctio sit: immediatione suppositi seu substantiæ suæ, quam quidem immediationem localem communiter Doctores etiam intelligunt. Perfectio causæ principalis: non instrumentalis: ergo de ratione, & perfectione causæ principalis non est coniunctio localis cum passio, & effectu suo. Quintò, hanc ipsam solutionem reiecerat in aliis Soar. n. 7. qui nostro argumento respondebant, non posse Deum operari indistans, quin in propinquum, sicut Christi humanitas, ex perfectione, & maiori principalitate, & virtute infinita primi agentis, cuiusmodi Deus est provenire. Sextò demum radicibus hæc solutio, tam horum, quam Soarij conuelleretur iam argumento immediate efformando ad ostendendum virtutis assumptum antecedens huius argumenti secundi, quod hæcenus sumus persequuti.

5. Igitur probò Tertiò non omne agens, quæ actuum, etiam dependenter à passio, siue eductum, coniunctione locali, seu propinquitate ad illud egerit; sed id virtutis finis actiue limitatæ corporeæ, atque imperfectæ esse, variatione, & exemplo suo contra Dei ubiquitatem aiebat Aristoteles, in huiusmodi enim agentibus, imò in corporeis scilicet (vt diximus n. 2.) inuenitur, quin in spiritualibus creatis agentibus aliquod experiamur, vnde pro illis etiam videatur illud principium persistere: imò cum hæc quantitas corporeæ, & quam molis dicimus, experies omnino sunt, atque quantitatis solius sit propinquitas localis per contactum, & coniunctionem: ab ea ad agendum in passum videtur spiritualia agentia, præsertim, quæ per voluntatem operantur omnino esse aboluenda. Ex quo, vt minimum constet, nihil probare rationes, quibus Soarius n. 12. contendit propinquitatem agentis ad passum, in quod operaturum est, ipsi quæ agens eductum est conuenire: quia ita in omni agente experimur. Cum experientie omnes agentis, & passio corporei sint: de spirituali vero agente nulla afferatur experientia, & rationes quidem, quibus probat cuiusmodi propinquitatem ex finitudine, & limitatione virtutis provenire; in agentibus corporeis, vt summum probant; & secus in spiritualibus, cuius spiritualis virtus actiua, & eius applicatio ad operandum in subiecto, spiritualis etiam, & per voluntatem est: quorum actiones plenius, perfectiusque sub eorum arbitrium eadem, si non solum ad operandum quando velint, sed in loco, spatio, & subiecto, in quibus velint tantum, ac non in aliis intermediis liberi sunt, quin, vt in loco distito operentur in intermediis sine necessitate operaturæ & (quod satis ad præsens institutum nobis est) id agentis spiritualis liberi prædictis metaphysicis non repugnet, vt ita nimirum liberè quo ad locum, sicut, & quo ad tempus operentur, compertum omnino ex ipsis prædictis est. Quod si id excellentiæ virtutis, & arbitrij spiritualium agentium dandum videatur, Deo spiritualissimo, ac perfectissimo summæque libero agenti potiori iure concedetur: cuius actiua potentia, formalissime nil præter eius voluntatem est, (vt infra ostendam) quæ ad volendum operari in subiecto aliquo, propinquitatem ad illud non eger, quare neque ad operandum in illo, aut ex illo etiam eductiue.

6. Constatum inde etiam manet, quod tandem responderet Soar. n. 13. Melius nimirum, perfectiusque esse, si agens absque distractione suæ virtutis per seipsum & passum, in quæ operatur, & effectibus suis adesse coniunctum, quam ex vno loco in alia omnia distantia operari: quare & ratione, & exemplo sic deceptum fuisse auctorem libri de mundo ad Alexandrum, etiam Aristotelis sit. Licet enim gubernatori creati perfectio, atque excellentia sit ex vno loco distantia suæ efficacitate pertingere, est tamen perfectio non simpliciter, sed secundum quid: quia supponit imperfectionem gubernatoris creati. Verum, cum ostenderimus ad perfectionem agentis spiritualis liberi in agendo spectare libertatem operandi, quantum sua virtute potest liberè, etiam in modo operandi, hoc est iam distinctum, & ratio Aristotelis, & exemplum substat. Si enim in agentibus moralibus creatis, quo maior, perfectiorque est virtus, seu potestas operandi liberè moraliter potestate morali, eo minus propinquitatis eo-

rum requiritur ad operandum, ac proinde ex vno loco in distantia possunt suam efficaciam exercere, in physicis agentibus liberis, ni corporum, & quantitatum obstitit, ita etiam in distantius operari posse, maior proculdubio perfectio, & potentia erit, & modi, & libertatis operandi. Paritas alia, quæ intentum suum probare eodem numero Soarius contendit ad modum alium probandi ubiquitatem Dei ex eius operatione cert. 3. subiciendum spectat: quare ibi commodius refelleretur.

7. Accedit: quod in agentibus creatis, corporeis etiam, & imperfectis propinquitatem ad operandum, quæ agentia sunt, necessaria non est, sed quæ limitatæ virtutis sunt, & imperfectæ: quæ circa in contiguum passum tantumdem quantum in se habent agentia corporea vniuoca operari nequeunt; operarentur autem si non contigua ipsi essent, sed penetrata. v. g. calidum vt octo, calorem vt octo in passum sibi penetratum induceret; producit autem septem tantum in contiguum. Et per distantes & distantes minus, & minus caloris: cuius ea ratio vnica est, quia virtus agentium naturalium corporeorum distantia ipsa in operatione debilitatur, & languescit; ac proinde propinquitatem ad passum opus habet, vt operetur, & maiori, vt efficacius operetur ex limitatione provenit virtutis; Ex qua etiam provenit, vt in connaturali ipsis operandi modo non nisi adiuti qualitate, vel effectu qui eorum debilitatem in propinquiori, & contigua passu parte ad posteriorem, & distantiorem non pergat agendo: quo instantia Soarij eo n. 12. omnino cessant. Ac denique, cum ea omnia, quæ in his corporeis agentibus experimur in modo connaturali operandi agentium cuiusmodi, quæ de facto sunt, eueniant: oportet adduci ab aduersariis rationem repugnantiam; cur, vel extraordinaria Dei providentia, & supernaturali quo ad modum, operatione, agentia hæc corporea nequeant in distans, quin in propinquum operari: vel cur agentia alia diuersæ speciei, & naturæ ab his, quæ de facto habentur, non possent connaturaliter ita operari. Certe enim prædicto agentis finiti, & corporei non videtur is modus operandi aperte repugnare: quod satis (vt de spiritualibus liberis agentibus dicebam) erit, vt ratio hæc non conueniat. Maxime in infinita virtute Dei sua voluntate, tanquam tota formali potentia actiua ad agendum ad extra ventis.

8. Tertiò denique: etsi gratis, & contra rationes datas, & Aristotelis, admittamus principium illud Aristotelicum de omni profus agente, ac proinde de Deo, quæ agens est; intelligendum esse, tamen intentum demonstrandi ubiquitatem Dei, ex eius ubique operatione nullam obtinet: quia deficit consequentia. Vt enim bene Noëter Vazquez animaduertit, principium illud, eiusque probationes de propinquitate, & approximatione agentis ad passum, ac proinde ad effectum in eo positum est, non de intima agentis penetratione cum passio, vel effectu, quam nusquam requirit ad operandum, agentium omnium in subiectis aliis operationes, & corporum essentia, quæ penetrationi cum aliis repugnat, manifestè conueniunt. At ubiquitas Dei, quam ex operatione Dei in locis, ac rebus omnibus aduersarij inferre conantur, non est contiguitas, seu propinquitas substantia Dei cum passio, in quod operatur, & effectus; sed intima cum eis penetratio, quæ ex operatione Dei in illis, & principio Aristotelico admissa etiam pro omni eductiuo agente, nusquam inferitur: ergo deficit probationis huius consequentia. Solum enim interri ex illo principio potest, Deum ex vi operantis eductiui, ita ex loco, quo esset, operari debere, vt non nisi contiguo positus operetur, vel saltem si in distans, ita, vt aliquid virtutis in propinquum, & in totum medium diffunderet, vt ita immediate immediatione virtutis per totum medium diffusa passum contingeret. Si dicas in agentibus eductiuis creatis, & imperfectis itam approximationem satis esse; in perfectissimo vero agente Deo non solum immediationem contiguam virtutis, & suppositi ad passum, sed penetratiuiam requiri (præterquam quod ex eo principio non inferitur hoc, quod assumitur, sed aliunde erit probandum, quod nullatenus probabitur, vt iam ostendam cert. 3.) impugnatum abundè est numeris proximis.

***

CERTAMEN III.

*Neque ex adiunctis aliis fundamentis
ratio prefata probat.*

1. **S**I aduersariis prefato huic Aristotelis principio standum sit, causa, ut ostendimus, cadent. Id quod & ipsi tacite farentur, cum fulcra alia huic argumento supponunt, ut eius illatio consistat. Imò Soar. n. 26. expresse fatetur ex operatione Deieductiua, qua de facto est, non colligi efficaciter Dei substantialem, atque intimam praesentiam in re educta, sed solum diffundere per interiecta corpora, & spacia intermedia virtutem, qua ea educat. Posse autem demonstrari euidenter ex operatione Deieductiua, & conseruatiua possibili se solo, atque ex operatione, qua de facto se solo creat, creataque conseruat. Verum, quia hanc creatiuam actionem praesentia Dei intima, neque ad subiectum, ex quo educitur, ut vidimus cert. 2. n. 1. praecedit, multoque minus ad effectum (qui pro natura priori ad sui effectum non est, sed pro posteriori) aut praecedere debere intimam Dei praesentiam ad spatium imaginarium, cui intime, ac non solum per denominationem extrinsecam locati ad locum realem vere existentem sit praesens pro natura posteriori effectus. Id enim, inquit, necessarium est ex parte principij operatur, ut praesentiam intimam sui habeat, quae fundamentum sit, ut accedente loco, seu spatio reali effectui suo agens ibi coexistat simul cum illo, & virtuti, quae quidem intima Dei praesentia nihil profecto, quam immensitas eius est. Cum autem Deus in spatiis, & locis omnibus, quae vere sunt, atque in iis etiam, quae esse, atque a nobis concipi possunt, operetur de facto, ac saltem operari propria sibi atque a se inabdicabili virtute, & operatione queat (ut creatione materiae primae, atque spiritualium substantiarum, ac insuper generali concursu cum causis secundis) nequit non pro natura priori ad eiusmodi realia loca, & effectus substantiae suae praesentia praenire, atque immensitate spacia imaginaria etiam omnia praecoccupare replere.

2. Hae fuso calamo dedit Soar. pataphis multis, quae quidem subtiliter excogitata sunt, ni aliqua, & praecipua ad inferendum intentum supposita in eis essent potius, quam probata. Negatur enim facile illud spatium imaginarium, seu possibile, quod effectus productus pro posteriori naturae occupaturus sua intima praesentia est, cuius sua intima praesentia respondere debet, intima agens praesentia pro priori naturae praecoccupandum necessarium fore. Primo enim in agentibus corporeis substantiis, quibus cum passio, & effectus suo substantiati penetratio e praedicato corporei metaphysico naturaliter repugnat, falsa ea deprehenditur propositio. Nec satis est, quod in ea addebatur: nimirum eam praesentiam intimam respondentem spatio imaginario, cui intime praesentandus pro natura posteriori effectus est, praerequiri pro natura priori in agente proportionem debitam virtutis, & perfectionis eius: quare in imperfectis creatis, & corporeis sufficere praesentiam intimam spatio imaginario contiguo ei, cui effectus pro natura posteriori respondebit: aut in spiritualibus, ac praecipue Deo, agente infinites perfectiori, atque infinitae omnino virtutis non contiguo, sed eidem spatio, cui intime respondebit effectus, per praesentiam intimam praerequiri. Hoc inquam nil praestat. Supponitur enim discrimen hoc, & probandum adhuc, & impugnatum satis, ac dissectum cert. 3. vbi ostendimus coniunctionem ad hoc contiguum agens cum effectu eiusque spatio, nedum intimam cum illo, ex agentium imperfectione provenire: quare perfectissimam Dei virtutem actiuam, & potentiam ab eiusmodi conditione ad effectus edendos non pendere, quod rursus probatur. Quia perfectus est agens, eiusque potentia adaequata, & absoluta quae paucioribus, ut in actum prodeat conditionibus eget, ut virtutes actiuas adaequatas percurrendo constabit: at quidem Dei actiua virtus, & potentia perfe-

ctissima summo, & infinito gradu est: ergo summa abolutione a conditionibus ad agendum gaudebit, ac proinde a nulla pendebit. Denique operari Deum in distant, quin in propinquum, ac proinde in loco, vbi non esset, (ni aliunde esset immensus) nullatenus repugnat; sin repugnantiam aliam ostende (ut debes) ut vim tuae rationis suadeas. Facilius autem nos ostendimus si absque praesentia ea intima ex parte actus primi Deus operari non possit immensitate Dei eius potentiam absolutam, siue omnipotentiam specialiter compleri; nec solum, quia diuina omnia intrinseca praedicata de aliorum conceptu vicissim sunt. Id quod inaudum, & singulare in Scholis erit.

3. Sed instabis ex Soario n. 23. quae creantur, atque concursu generali causae primae adeo pendunt per se immediate a Deo solo pendunt: ergo nullo medio interiecto inter Deum, & effectum: ergo coniunctum cum eo ab illo necessario pendunt: ac proinde Deus non potest ex vi potentiae creaturae, & causae primae, nisi eorum spatis intime praesentatus operari. In primis neganda est postrema haec consequentia: nam inter coniuncta etiam, ac non penetrata nihil medium interiacet. Secundò neganda est consequentia prima de medio locali loquendo, quo solum pacto conducit ad secundam illationem contiguitatis. De medio autem virtutis, & potentiae (quo pacto nil ad intentum aduersariorum conducit) concedenda est consequentia: cum enim potentia creatiua, & concursus generalis causae primae solius Dei, & omnipotentiae sit, ab altera virtute, quae Dei intima non sit, nequit tandem principaliter provenire; imò neque instrumentaliter, ut de creatione, atque omnipotentia agentes ostendimus, ostendimusque in physici. De concursu autem generali causae primae eadem diff. ostendimus inferius: quia eo ipso, quod concursus causae creatae sit primae causae, & vniuersalis, non est: cum causa illa creata, & secunda sit, ac proinde, quae in sui operatione a prima, eiusque generali concursu pendeat iuxta communem, ac ferè certam contra Durandum sententiam.

4. Instabis rursus ex Soario n. 13. Sicut forma, ut suum effectum formalem, siue potius seipsam, communicet subiecto, necessario requirit indistantiam, siue penetrationem cum illo: ita agens, ut agat eam necessario videtur requirere id quod confirmat Vazquez non sibi oppositum cap. 5. n. 25. quia, est Deus immensus non esset, tamen praecise ex vi vniuersalis hypotatice intime esset praesens spatio, cui praesentatur humanitas. Et quidem difficile adhuc percipi videtur actionem posse esse loco, seu spatio ab agente, cuius modus est, distere, atque esse loco ab effectu, ac passio distat: atque enim agens, atque effectus modus e conceptu suo est. Idcirco Aristoteles 7. physicoz. a textu 10. ad 1. statuit causam coniunctam suo effectui esse debere. Ceterum haec ratio actionibus omnibus substantiis agentis corporei, & effectus inuitur manifeste: in his enim actio, & agens localiter penetrata non sunt in communi opinione, quae huiusmodi actiones in subiecto formae eductae collocat, non autem in agente: quod si in hoc poni velis, quid dices de impenetratione locali cum effectu, cuius aequè actio modus, atque agens ipsius est? Textus proinde Aristotelis (siue de similitudine temporaria, siue etiam de locali agens, & effectus sit, cum de corporeis loquatur extra rem omnino est; maxime cum de Deo oppositum, ut vidimus, tot locis censet. Formae, seu Deitatis vnitae, ut se humanitati, vel subiecto communicent, paritas ad agens & actionem nulla est, cum de conceptu vniuersali speciali sit extrema ita connectere, ut alterum saltem alterum secum vbis trahat, ut dicebamus de vniuersali Hypotatica, & contra Vbiqutitas agentes controuersi. de Incarnat. atque insuper effectus formae, seu res se subiecto, aut quasi subiecto media vniuersali communicantis intimior his est, quam actio sit agenti, & affectui; quare ex vno ad aliud, quo ad coniunctionem localem, consequentia non tenet.

5. Obiiciunt leuius paulo vetustiores aduersarij. Impossibile est aliquid moueri, etiam a Deo, de extremo ad extremum, quin transeat per medium: ergo implicat Deum operari in distant, quin operetur per medium. In primis est totum admiratur, solum probatur contiguitas Dei cum suis effectibus, & medio, per quod continuo operatur. Sed ut Vazquez ait, antecedens haec falsum. Nam

Christus

Christus ad Eucharistiam descendit sine transitu per medium: mouereturque propriis, si tunc in celo esse desineret. Et de Angelis ita moueri probabile est. Tertio, eo permisso, consequentia non tenet. Nam motus intrinsecus in ipso mobili est, ac proinde continuus in eo futura videtur; secus autem actio, & effectus in agente. Imbecillius adhuc opponitur Omnipotentiam inquit non fore, atque adeo neque Omnipotentiam, si loco finito concluderetur, effectusque alligata: ergo si suo conceptu, ac proinde Deus, quia omnipotens, debet esse ubique. Hoc argumentum probat rem singularem, & inauditam in Theologia: nempe Immenstatem esse de conceptu formali Omnipotentia specialiter, ut dicebamus n. 2. sine. sed nihil probat: quia infinitas potentie diuine non per ordinem ad locum, sed ad effectus, quos de se potest, intelligitur: ac proinde, licet loco concludi absolute nequeat, quia recipia Immenstatem, sicut alia diuina est: non tamen, quia, quia Omnipotentia formaliter est, eamque formaliter int.

6. Reliquum est autoritatibus aduersariorum occurrere: & Aristoteles quidem illam veterum rationem non probauit, sed reuocauit, atque expresse reiecit, ut videmus. Pauli locus non videtur, in ratione enim quam reddit, ut Deus a nobis longe non sit, tandem posuit expresse nos in ipso esse: quasi ratione motus, & operationis non fidendum doceret. Deinde ex infinitate potentia, quæ operationem quouis protendit, præsentia item infinitatem recte probat, sicut de quouis alio attributo posset: cum quoduis aliis æquale in Deo esse debeat: licet vnum non inferatur ex alio, nec operatione præuiam Dei præsentiam in loco, ubi futurus effectus est, requirat. Sed certe vnde docet Vazquez cap. 4. n. 17. à versu *Postremo denique* Paulus ibi non de coniunctione Dei nobiscum in loco, sed in cognitione loquitur, nostram autem Dei cognitionem ex eius operatione legitime, certè inferri certissimum est. Tertio ut idem Vazquez an. 14. folia si- bi, ac, profunda, felicique Scripturæ, Patrum, atque vniuersum alienarum mentium indagine, eo loci Paulus (imò & opposito etiam loco Platoes) more humano (& fors ex eorum ad quos loquebatur sententia) operationem Dei vbi que causam assignat, ob quam Deum in omni loco esse cognoscere debeamus: non autem ob quam ipse in omni loco sit. Id quod docuerant Chrysost. hom. 38. in Acta, & Theophyl. in eum locum: nempe, quasi exemplo corporali nos à Deo edoceri ex eius in nobis operatione, & virtute, qua viuimus, fumus, & quocumque ferimur nos, minime licere Dei ignorantem; sicut ignorare non licet aerem vbi que diffusum esse cum ipso viuamus: et ratio, qua in loco aer ponitur eius quantitas sit, non operatio ea positione in loco posterior. Sic etiam Hierem. 23. iuxta vulgatam, & 70. cum dixisset se non è vicino solum, sed & à longe videre, ac proinde vtrum, quantumuis in abditis occurreret à se videndum: ut ex humano iudicandi more homines neminem à se occultandum suadeat, subdit. *Nunquid non calum, & terram ego impleo*: cum tamen non inde habeat quod cognoscat vbi que: sed quia id visioni corporeæ nostræ euenire videmus, ut prope posita nusquam lateant. Sed, ut dixi, eis omnibus locis de Dei intuitionem, & conspectu sub spiritus, & faciei etiam vocibus omnium vbi que sermo solummodo est. Quod probat nostro captui accommodatum, ut dicebam, ex præsentia Dei vbi que: quod autem dicit Platoes: *Ille manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua*. Solum significat eo etiam scientiam Dei, quam dexteram vocat, & manum rationalis, & prouida operationis, seu prouidentiam extendi, Idem tandem est Anselmi, & Patrum sensus.

DISPUTATIO V.

De Attributis negatiuis nomine, in ordine ad creatam cognitionem.

IMMORTALITATIS Attributum, licet nomine etiam negatiuum sit, neque connotet creatam cognitionem: quare, & ad præcedentem disputationem videretur spectare, quia, tamen idem prorsus, quod Dei æternitas est, quæ quidem in Attributis negatiuis nomine non numeratur, in disputationem sequentem merito remittitur. In hac igitur disputatione quinta de incognoscibilitate diuinæ Attributo agitur. Et Primò de incognoscibilitate Dei oculis corporeis, siue inuisibilitate absoluta. Secundò de Dei inuisibilitate oculis mentis creatæ, non absolute quidem, sed viribus naturæ. Tertio de inuisibilitate à mente creatæ absolute, siue supernaturaliter adiuta, an Deo conueniat: Quarto de Dei incomprehensibilitate propria. Scio Theologos communiter quæstiones hæc in tractatu de visione Dei disputare, vel eorum occasione totum hic de Dei visione tractatum amectere. Cum autem visio actus noster sit, non Dei, nisi, ut obiecti, atque iniuper sit supernaturalis noster actus, & beatificus, vel formaliter, vel præsuppositiue, ac proinde plura principia de ente supernaturali in genere accuratè examinanda, & statuenda supponat, & importunè hoc tomo de Deo vno, cuiusque actibus, & Attributis inserta, & non recta methodo, nondum statutis entis supernaturalis principis tractari visa nobis semper fuit: quare t. 4. nostrarum Theologicarum Controuersiarum tractandam referuauimus, vbi de actibus supernaturalibus omnibus & singulis agemus. Quoniam verò incapacitas obiectiua Dei (aliquibus, vel aliquo saltem horum modo) ut videatur Attributum Dei circa dubium, imò ex Fide est (1. ad Coloss. 20. *Qui est imago Dei inuisibilis*. Et 1. ad Timoth. 1. n. 11. *Regi seculorum immortalis inuisibilis*. cap. 6. *Quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest* quæ ferè habentur 1. Ioann. 1. ad Hebr. 11. *Inuisibilem tanquam videns sustinuit*) cum de omnibus Dei Attributis agimus non potuit omitti, neque ad locum proprium controersie de visione referuari. Maxime, cum neque ex principis de ente supernaturali in vniuersum, neque ex specialibus de Dei visione maiore sui parte pendeat.

QVÆSTIO I.

Sitne Deus oculis corporeis visibilis absolute, an inuisibilis?

ICET quæstionis præsentis difficultas explicatione non egeat, maiori tamen, quam vulgo adhibetur, indiget examine.

CERTAMEN I.

Varia hac super re placita.

1. **D**Eum oculis corporeis videri posse absolute, ac sine limitatione vlla docuerunt Idololatræ, ut videre est apud Cyprianum de Idololorum vanitate. Necmirum: cum Deos suos corporeos crederent. Vnde, & de Christianis hæreticis, qui Deum corporeum æstimabant, idoque Anthropomorphitæ dicebantur, corporeis oculis visibilem censebant, teste Epiphani. hæresi 60. Similiter Maximinus Arianius